

Tiếp cận năng lực trong dạy học và đổi mới phương pháp dạy học ở Trường Cao đẳng Công nghiệp Quốc phòng theo hướng phát triển năng lực cho học viên

Nguyễn Ích Cừ*

* Hệ Đào tạo Sau đại học, Học viện Chính trị - BQP

Received: 16/09/2024; Accepted: 26/09/2024; Published: 5/10/2024

Abstract: Innovating teaching methods in the direction of capacity development is an urgent requirement, which is the concretization of the trend of approaching competence in teaching in the current military education environment. Within the framework of this article, the author presents basic theoretical issues from the concept of competency approach in teaching and innovation of teaching methods, determining the content and factors affecting the innovation of teaching methods at the National Defense Industry College in the direction of capacity development for students.

Keywords: Capacity access; Teaching methods; Students; Capacity development.

1. Đặt vấn đề

Tiếp cận năng lực trong dạy học và đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát triển năng lực là một chủ trương giải pháp quan trọng trong đổi mới căn bản, toàn diện công tác giáo dục, đào tạo ở Trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng hiện nay. Nó không chỉ giúp cải thiện hiệu quả giảng dạy mà còn tạo động lực học tập cho học viên, khuyến khích sự sáng tạo, tính chủ động và tinh thần tự học. Đồng thời giúp giảng viên thay đổi vai trò từ người truyền đạt kiến thức sang người hướng dẫn, đồng hành cùng học viên trong quá trình học tập và phát triển. Nghị quyết Đại hội Đảng bộ Trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng lần thứ IX, nhiệm kỳ 2020 - 2025 xác định: “tiếp tục đổi mới quy trình, nội dung, phương pháp giảng dạy, kiểm tra đánh giá kết quả học tập của học viên” (1). Vì vậy đòi hỏi nhà trường phải tiến hành đổi mới toàn diện các yếu tố của quá trình dạy học, trong đó việc thay đổi phương pháp giảng dạy theo hướng phát triển năng lực là một nhiệm vụ cấp bách hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tiếp cận năng lực trong dạy học

* Năng lực

Dưới góc độ khoa học giáo dục, theo Từ điển Giáo dục học: “Năng lực là khả năng được hình thành hoặc phát triển cho phép một con người đạt thành công trong một hoạt động thể lực, trí lực hoặc nghề nghiệp. năng lực được thể hiện vào khả năng thi hành một hoạt động, thực hiện một nhiệm vụ”.

Cấu trúc của năng lực bao gồm 4 năng lực thành phần cơ bản: năng lực chuyên môn; năng lực phương

pháp; năng lực xã hội và năng lực cá thể (2).

* Tiếp cận năng lực trong dạy học

Tiếp cận năng lực trong dạy học (Competency-based education) là định hướng hiện đại trong dạy học, tập trung vào việc phát triển năng lực tổng thể của người học. Dạy học không chỉ dừng lại ở việc truyền đạt kiến thức lý thuyết mà còn chú trọng đến khả năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn.

2.2. Đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực của HV

* Phương pháp dạy học theo hướng phát triển năng lực người học

PPDH theo hướng phát triển năng lực người học là sự phối hợp thống nhất, tác động qua lại giữa PPDH của người dạy và phương pháp học của người học nhằm phát huy vai trò chủ thể của người học trong việc hình thành và phát triển các năng lực cần thiết theo mục tiêu đào tạo.

Mục tiêu dạy học theo hướng phát triển năng lực nhằm trang bị cho người học những năng lực cần thiết cho hoạt động nghề nghiệp và phát triển cá nhân vì vậy sự tương tác giữa người dạy và người học phải giúp người học áp dụng hiệu quả những kiến thức đã học vào việc giải quyết linh hoạt, sáng tạo các vấn đề thực tiễn.

Bản chất của PPDH theo hướng phát triển năng lực người học là phát huy những tiềm năng tiềm ẩn của người học. Điều này không chỉ giúp bồi dưỡng niềm say mê khám phá tri thức mà còn phát triển phương pháp học tập sáng tạo, biến người học thành chủ thể tích cực trong việc tự tìm kiếm, nắm bắt và vận dụng hiệu quả kiến thức, kỹ năng và thái độ vào

thực tiễn cuộc sống và nghề nghiệp.

** Quan niệm đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực của học viên*

Đổi mới phương pháp dạy học ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực học viên là quá trình cải tiến, phát triển, sáng tạo các cách thức phối hợp, tương tác giữa giảng viên với học viên nhằm tạo ra môi trường học tập thuận lợi, giúp học viên chiếm lĩnh có hiệu quả hệ thống kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp, hình thành phương pháp học tập, tư duy linh hoạt, sáng tạo và phát triển phẩm chất, năng lực của người nhân viên chuyên môn kỹ thuật theo mục tiêu, yêu cầu đào tạo.

Đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực người học thực chất là việc coi sự phát triển năng lực của học viên là mục tiêu chính của đổi mới. Điều này có nghĩa rằng tất cả các hoạt động đổi mới, từ PPDH của GV đến phương pháp học của HV, cũng như việc cải tiến trang thiết bị dạy học đều phải có tác động tích cực đến việc phát triển nhận thức, năng lực thực hành, năng lực tư duy sáng tạo, và phương pháp tự học suốt đời của người học. Mục tiêu cuối cùng là phát triển năng lực hành động trong thực tiễn nghề nghiệp của HV sau khi tốt nghiệp, để họ trở thành những nhân viên chuyên môn kỹ thuật có chất lượng, năng lực và phẩm chất đáp ứng tốt yêu cầu nhiệm vụ được giao.

** Nội dung đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực của HV*

Một là, hình thành nhận thức và quan điểm đúng đắn về xu thế đổi mới PPDH theo hướng phát triển năng lực của HV. PPDH luôn tồn tại ở nhiều tầng bậc khác nhau, với tầng cao nhất là quan điểm hoặc cách tiếp cận đối tượng; tầng thứ hai là lý luận về phương pháp; tầng thứ ba là hệ thống biện pháp kỹ thuật; và cuối cùng là các thủ pháp nghệ thuật trong dạy học. Từ cách tiếp cận này, rõ ràng rằng đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực của HV cần phải được tiến hành đồng bộ ở mọi tầng bậc để đạt được mục tiêu phát triển năng lực của người học.

Hai là, vận dụng các PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng nhằm phát huy tính tích cực nhận thức và phát triển năng lực trong quá trình dạy học. Với cách tiếp cận này, người dạy cần lựa chọn và khai thác ưu thế của các phương pháp tích cực phù hợp với mục tiêu phát triển năng lực của người học, đồng thời thiết kế hoạt động dạy học theo nguyên tắc tăng cường vai trò của người học và giảm dần vai

trò của người dạy. HV cần học một cách chủ động, sáng tạo, sử dụng đa dạng các phương pháp và hình thức học tập khác nhau, trong đó tự học đóng vai trò trung tâm; cần kết hợp chặt chẽ với các thành viên khác trong việc tiếp cận, khám phá và tìm kiếm tri thức mới.

Ba là, tăng cường các hoạt động thực hành, rèn luyện kỹ năng và áp dụng kiến thức để giải quyết các tình huống liên quan đến chức trách và nhiệm vụ của người nhân viên chuyên môn kỹ thuật. Để phát triển năng lực, việc thực hành là điều không thể thiếu, vì nó không chỉ giúp người học áp dụng kiến thức vào thực tiễn mà còn giúp họ rút ra kinh nghiệm để bổ sung cho lý thuyết. Do đó, người học cần đa dạng hóa cả về nội dung và hình thức, với phương pháp dạy học thực hành gắn liền với chức trách và nhiệm vụ sau khi tốt nghiệp.

Bốn là, kết hợp đổi mới PPDH với việc tăng cường sử dụng phương tiện kỹ thuật dạy học hiện đại và ứng dụng CNTT trong quá trình dạy học. Trong quá trình dạy học tại trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng, việc ứng dụng CNTT và nghiên cứu, xây dựng các thiết bị mô phỏng đặc thù cùng với việc trang bị các phương tiện kỹ thuật hiện đại sẽ tạo ra cơ hội lớn để hỗ trợ tìm kiếm tri thức và đổi mới phương pháp dạy học.

Năm là, đổi mới phương pháp kiểm tra đánh giá kết quả học tập. Để phát triển năng lực cho học viên trong quá trình dạy học, cần phải đổi mới phương pháp kiểm tra đánh giá. Cần tập trung thay đổi từ cách đánh giá truyền thống sang đánh giá theo năng lực, từ đánh giá cuối kỳ sang đánh giá liên tục trong quá trình dạy học, và từ đánh giá kiến thức sang đánh giá khả năng áp dụng kiến thức trong các tình huống thực tiễn. Đồng thời, cần chú trọng phát triển kỹ năng tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau giữa các học viên.

2.3. Các yếu tố tác động đến đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực của học viên

** Tác động từ sự phát triển của cuộc cách mạng khoa học công nghệ hiện nay*

Trong thế kỷ XXI, cuộc CMCN 4.0 cùng với xu thế toàn cầu hóa đã đặt ra nhiều thách thức cho lĩnh vực giáo dục. Đồng thời, yêu cầu từ thị trường lao động trong nền kinh tế tri thức đối với người lao động ngày càng cao, đòi hỏi họ không chỉ có khả năng thực hành mà còn phải sáng tạo, có trách nhiệm và biết hợp tác giải quyết vấn đề thực tiễn. Sự phát triển của khoa học và công nghệ, cùng với các yêu cầu từ thị trường lao động, đang tác động mạnh mẽ đến quá trình giáo dục và đào tạo tại các cơ sở giáo dục, trong

đó có đổi mới PPDH ở trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng.

* Tác động từ mục tiêu và nội dung giáo dục của nhà trường

Theo Nghị quyết số 1657/NQ-QUTW của Quân ủy Trung ương xác định: “Đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ, nhân viên chuyên môn kỹ thuật có bản lĩnh, chính trị vững vàng, tuyệt đối trung thành với Đảng, Tổ quốc, Nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa; có phẩm chất đạo đức cách mạng; có kiến thức, năng lực toàn diện, chuyên nghiệp theo yêu cầu nhiệm vụ; có khả năng tự học tập, nghiên cứu, đổi mới sáng tạo và thích ứng” (3). Điều này dẫn đến yêu cầu đào tạo kép: vừa phải đáp ứng chức danh nhiệm vụ vừa cần có trình độ học vấn tương ứng. Điều này, đã trực tiếp tác động đến phương pháp dạy học, để người học vừa nắm vững, làm chủ và vận hành hiệu quả hệ thống kiến thức, kỹ năng vào thực tiễn, vừa không bị lạc hậu trước sự phát triển của nội dung dạy học, đòi hỏi phương pháp dạy học phải được đổi mới theo hướng kết hợp chặt chẽ giữa trang bị kiến thức, kỹ năng với định hướng vận dụng vào giải quyết các vấn đề nảy sinh từ thực tiễn, đồng thời giúp người học hình thành phương pháp tự học, để họ tự hoàn thiện phẩm chất và năng lực bản thân.

* Tác động từ yêu cầu xây dựng Quân đội tinh, gọn, mạnh

Việc xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam với mô hình “tinh, gọn, mạnh” đòi hỏi các sĩ quan, quân nhân, nhân viên kỹ thuật phải có đủ phẩm chất, năng lực chuyên môn đáp ứng được yêu cầu nhiệm vụ trong bối cảnh hiện đại, linh hoạt và hiệu quả. Điều này tác động sâu sắc đến công tác đào tạo tại trường Cao đẳng Công nghiệp Quốc phòng. Vì vậy, phương pháp dạy học ở nhà trường phải được đổi mới theo hướng phát triển năng lực toàn diện của học viên, từ tư duy phản biện đến kỹ năng giải quyết vấn đề cho học viên.

* Tác động từ trình độ và năng lực của đội ngũ giảng viên

Đội ngũ GV của nhà trường là một yếu tố quyết định trong việc thực hiện đổi mới PPDH. Sự hiểu biết và năng lực chuyên môn của họ sẽ tạo điều kiện thuận lợi cho việc áp dụng các PPDH mới và sáng tạo. Đội ngũ GV có trình độ chuyên môn cao sẽ có khả năng áp dụng các PPDH tiên tiến, từ đó nâng cao chất lượng giảng dạy và phát triển năng lực cho học viên.

* Tác động từ tính tích cực, chủ động, sáng tạo của HV

HV trường Cao đẳng Công nghiệp Quốc phòng

đóng vai trò quan trọng trong quá trình dạy học. Tính tích cực, hứng thú và động cơ học tập của HV ảnh hưởng lớn đến kết quả học tập. Khi HV tham gia chủ động vào quá trình học, họ sẽ dễ dàng tiếp thu và vận dụng kiến thức. Do đó, để đổi mới PPDH theo hướng phát triển năng lực, GV cần khơi dậy và phát huy tính tích cực của HV, giúp họ trở thành những người học tự chủ và sáng tạo.

* Tác động từ điều kiện cơ sở vật chất và môi trường giáo dục

Cơ sở vật chất và thiết bị dạy học ảnh hưởng lớn đến chất lượng giáo dục của nhà trường. Việc đầu tư vào trang thiết bị hiện đại và CNTT có thể giúp nâng cao chất lượng đào tạo và tạo ra môi trường học tập tích cực. Môi trường giáo dục bao gồm cả yếu tố vật chất và tinh thần, quyết định đến sự hình thành nhân cách và năng lực của HV. Môi trường học tập tích cực, thân thiện và khuyến khích sự sáng tạo sẽ giúp HV thoải mái và tự tin hơn trong việc tham gia vào quá trình học tập. Ngoài ra, sự phối hợp chặt chẽ giữa các bộ phận trong trường, như bộ phận quản lý, bộ phận giảng dạy và bộ phận hỗ trợ cũng đóng vai trò quan trọng trong việc thực hiện đổi mới PPDH

3. Kết luận

Đổi mới PPDH theo hướng phát triển năng lực của HV ở Trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng được xem là con đường tối ưu nhằm đào tạo đội ngũ nhân viên chuyên môn kỹ thuật có đủ phẩm chất và năng lực để đáp ứng yêu cầu trong hoạt động nghề nghiệp. Qua đó, giúp nâng cao năng lực tư duy, năng lực nhận thức, năng lực vận dụng và năng lực hành động và vận dụng các năng lực đó vào việc giải quyết các tình huống trong thực tiễn. Vì vậy, để đổi mới PPDH ở Trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng theo hướng phát triển năng lực HV cần phát huy tốt vai trò của các tổ chức, các lực lượng sư phạm trong Nhà trường để triển khai thực hiện đạt chất lượng, hiệu quả cao nhất.

Tài liệu tham khảo

(1) Trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng (2020), *Văn kiện Đại hội đại biểu đảng bộ Trường Cao đẳng Công nghiệp quốc phòng lần thứ IX*, Hà Nội.

(2) Johanna Kramer (2009), *Workplace-oriented competence development A case study at the Institute for Systemic Consulting*, Wiesloch, Diploma thesis, University of Bamberg.

(3) Quân ủy Trung ương (2022), *Nghị quyết 1657-NQ/QUTW ngày 20/12/2022 về đổi mới công tác giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ xây dựng Quân đội trong tình hình mới*, Hà Nội.